

تونل رسالت و توسعه مدنی

متن کامل مقاله مهندس محمد توسلی در سر مقاله شرق ۸۵/۴/۲۷

برنامه افتتاح تونل رسالت از جنبه‌های مختلف رخداد مهم و جدیدی در مدیریت شهری محسوب می‌شود. جایگاه تونل رسالت در تقویت محورهای ارتباطی شرقی - غربی تهران و کاهش تراکم در معابر پیرامونی آن به ویژه در آزادراه شهید همت به لحاظ برنامه‌ریزی حمل و نقل شهری موضوعی است که می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد. معمولاً در این گونه طرح‌های بزرگ شهری قبل از بهره‌برداری و بعد از آن مطالعات ویژه ترافیکی انجام می‌شود (before and after study) تا بطور مستند تأثیر اجرای طرح را بررسی و با پیش‌بینی‌های مطالعات، مورد مقایسه قرار دهند. امیدوار است مسئولان حمل و نقل و ترافیک کلان شهر تهران در صورتی که چنین مطالعه میدانی را انجام داده‌اند نتایج آن را برای اطلاع شهروندان تهرانی منتشر کنند.

تونل رسالت از نظر توان طراحی و اجرایی مهندسان کشور موضوع مهم دیگری است که در روزهای اخیر بسیار به آن پرداخته شده و نقش و جایگاه مدیران شهری در طول 9 سال گذشته به خوبی منعکس شده است که موجب افتخار و مباهات برای مهندسی کشور و مدیران شهری است. البته بررسی علل طولانی شدن مدت اجرای پروژه و افزایش هزینه اجرای آن نسبت به برآورد اولیه موضوع دیگری است که جادارد مورد بررسی کارشناسی قرار گیرد و در طرح‌های آینده مورد توجه قرار دهند.

آنچه می‌خواهم در این نوشتار به آن بپردازم مقوله کاملاً متفاوتی است که جنبه فنی، مهندسی و یا مالی ندارد. موضوع مهم دیگری است که بیشتر جنبه فرهنگی - اجتماعی دارد و آن آغاز تحولی است که در دیدگاه مدیران شهری پدید آمده است و شاید برای اولین بار مدیران شهری بهنگام افتتاح و آغاز بهره‌برداری طرح تونل رسالت از شرکت‌های مهندسی مشاور طرح و شرکت‌های پیمانکار طرح در طول 9 سال گذشته نام برده‌اند و از خدمات و زحمات کارکنان آنان تقدیر بعمل آمده است. بعلاوه در گزارش‌های منتشر شده از مدیران حال و گذشته شهر تهران در 9 سال گذشته بطور مشخص از شهرداران، معاونان فنی و عمرانی، مدیران عامل سازمان مهندسی و عمران شهر تهران و حتی از مدیران پروژه (سیویل و تأسیسات) کارفرما در دوره اخیر نام برده‌اند، که اقدام شایسته‌ای است. اما آنچه در گزارش‌های منتشر شده کمتر به چشم می‌خورد نام مهندسان طراح و اجراکننده این طرح بزرگ مهندسی در شهر تهران است کسانی که نقش مهم و اصلی را در خلق این اثر بزرگ مهندسی شهر تهران داشته‌اند، و عموماً از مهندسان با تجربه و اساتید دانشگاه‌ها هستند.

در کشورهای توسعه یافته و حتی بسیاری از کشورهای در حال توسعه مانند اندونزی، ترکیه، پاکستان و بنگلادش در گزارش مطالعات و طرح‌های مهم اسامی و یا عکس همه مهندسان و کارشناسان دست‌اندرکار را در جای مناسبی از گزارش درج می‌کنند تا ضمن تقدیر از آنان زمینه‌های تشویق و ایجاد انگیزه بیشتر برای مشارکت در خدمات عمومی را در جامعه فراهم

سازند. معرفی دست‌اندرکاران اصلی این‌گونه طرحها نه تنها از نقش مدیران شهری ذره‌ای نمی‌کاهد بلکه جایگاه مدیریتی آنان را که توانسته‌اند همکاری جمع‌کنیری از مهندسان و کارشناسان را در طراحی و اجرای یک پروژه بزرگ جلب کنند می‌افزاید. در بعضی از کشورها مانند پاکستان و بنگلادش بعد از بهره‌برداری از یک طرح مانند تونل عکس و نام مهندسان طراح و مجری را بصورت تابلویی بر سر در تونل نصب می‌کنند تا رقابت در خدمت‌رسانی به مردم توسعه یابد (فاستبقو الخیرات).

در کشورهایی که سابقه فرهنگ استبدادی دارند مدیران خودآگاه یا ناخودآگاه تحت تأثیر این ویژگی‌های فرهنگی تلاش می‌کنند اقدامات صورت گرفته در سازمان خود را به نام خود معرفی کنند و برای خود منزلت اجتماعی و یا مدیریتی کسب کنند و نقش و جایگاه همکاران خود را کمتر مورد تقدیر قرار دهند. توجیه آنان بسیار ساده است و می‌گویند اگر این مهندسان مشاور و مجریان زحمت کشیده‌اند در مقابل خدمات ارائه شده طبق قرارداد حق‌الزحمه خود را دریافت کرده‌اند و دیگر حقی برای آنان متصور نیست!! درحالی‌که می‌دانیم مدیران نیز خدمات خود را به رایگان ارائه نمی‌کنند و حقوق و مزایای خود را معمولاً بطور کامل دریافت می‌کنند.

برای زدودن این آثار احتمالی فرهنگ استبدادی در ذهنیت برخی از مدیران جامعه و بطور مشخص مدیران شهری بایستی به این نکته مهم اشاره داشت که اجرای برنامه‌های توسعه بدون مشارکت آگاهانه و داوطلبانه آحاد جامعه لااقل با مشکلات فراوانی روبرو می‌شود. برای مشارکت مؤثر مهندسان و کارشناسان در طرح‌های عمرانی بایستی انگیزه درونی و سالم در آنان ایجاد کرد. پرداخت حق‌الزحمه متناسب با خدمات شرط لازم است اما شرط کافی نیست. مدیرانی که بتوانند بیشتر با بدنه مهندسی و کارشناسی کشور ارتباط برقرار کنند و براساس معیارها و ضوابط متعارف و عادلانه مناسبات خود را با آنان تعریف و مشخص کنند و به نیاز طبیعی تقدیر از خدمات آنان پاسخ دهند میزان جلب همکاری و مشارکت آنان در طرحها تقویت خواهد شد.

در جامعه‌های توسعه یافته که آحاد مردم احساس مشارکت واقعی در اداره شهرها و کشورشان را دارند این مفاهیم شناخته شده است و بطور طبیعی در سطوح مختلف مدیریت مورد توجه قرار می‌گیرد. مدیران بخش خصوصی یا مدیران شهری تقدیری که از همکاران خود می‌کنند نه تنها منتی برآنان ندارند بلکه این‌گونه تقدیرها را نیاز و نقطه قوت مدیریت خود می‌دانند.

به امید آنکه اقدام مهم مدیران شهری در افتتاح تونل رسالت با گامهای بعدی - تقدیر مؤثرتر از همه طراحان و مجریان - تقویت شود و فرآیند توسعه مدنی جلب مشارکت مردم در اداره شهرها بطور عام و جلب مشارکت مهندسان و کارشناسان در طرح‌های عمرانی بطور خاص روند رشدیابنده تری پیدا کند.